

Arkadiusz Żukiewicz

TROSKA O BEZPIECZEŃSTWO DZIECI JAKO PŁASZCZYZNA WSPÓŁPRACY RÓŻNYCH PODMIOTÓW SPOŁECZNYCH

O potrzebie bezpieczeństwa i znaczeniu jej zagwarantowania dla prawidłowego funkcjonowania człowieka i pełnienia przypisanych ról w kontekście związków z pozostałymi potrzebami osoby ludzkiej pisze A. Maslow (1990, 87 i n.). Zdaniem tego badacza bezpieczeństwo jest jedną z podstawowych potrzeb człowieka, których zaspokojenie implikuje procesy skierowane na realizację kolejnych potrzeb z grupy wyższego rzędu.

Czym jest samo pojęcie bezpieczeństwa? Można przyjąć, że bezpieczeństwo jest stanem spokoju i niezagrożenia (por. Żukiewicz 2002, 41). Jest ono zatem bardzo ważne w życiu codziennym. W wymiarze publicznym bezpieczeństwo jest istotnym czynnikiem determinującym jakość egzystencji nie tylko jednostki, ale także i całych zbiorowości – grup społecznych, narodów czy społeczeństw.

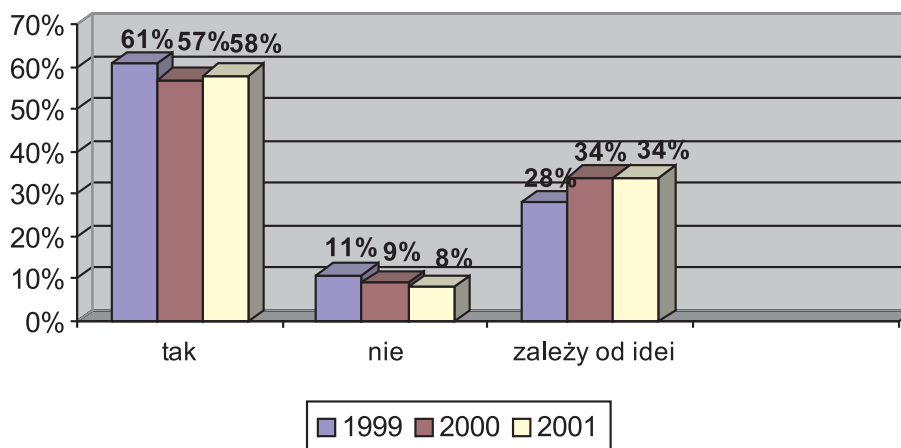
Co można uczynić, aby poziom bezpieczeństwa publicznego był wysoki? Jakie działania zdają się skuteczne i preferowane przez szerokie grupy społeczne? Do kogo i jakie przedsięwzięcia adresować, by podejmowane programy zorientowane na podwyższanie poziomu bezpieczeństwa były efektywne?

W celu uzyskania odpowiedzi na powyższe pytania racjonalne wydaje się przeprowadzenie badań diagnostycznych. W 1999 roku powstał szeroki program badawczy „Poczucie bezpieczeństwa publicznego w środowiskach lokalnych”. Implikował on trzy edycje procesu eksploracyjnego realizowane kolejno w latach 1999–2001. Ich podmiotem była społeczność lokalna miasta Wrocławia (czerwiec 1999, kwiecień 2000) oraz mieszkańcy miast i wsi województwa lubuskiego (marzec 2001). W okresie tym przebadano łącznie 2773 osoby, w tym 1587 kobiet i 1186 mężczyzn.

W prowadzonym sondażu diagnostycznym wykorzystano kompleksową ankietę, której część dotyczyła przedsięwzięć, które zdaniem respondentów warto podjąć dla poprawy stanu bezpieczeństwa publicznego. Badania pozwoliły zebrać liczne i ważne informacje dotyczące społecznych oczekiwań

wobec metod i form działania, a także konkretnych programów prewencyjnych i profilaktycznych, których celem jest stałe podwyższanie poziomu poczucia bezpieczeństwa publicznego mieszkańców miast i wsi. W świetle zgromadzonego materiału empirycznego okazało się, że istnieje wysokie społeczne zainteresowanie uczestnictwem w akcjach na rzecz poprawy bezpieczeństwa w środowisku lokalnym.

Wykres 1. Czy włączysz się w akcje na rzecz bezpieczeństwa publicznego?

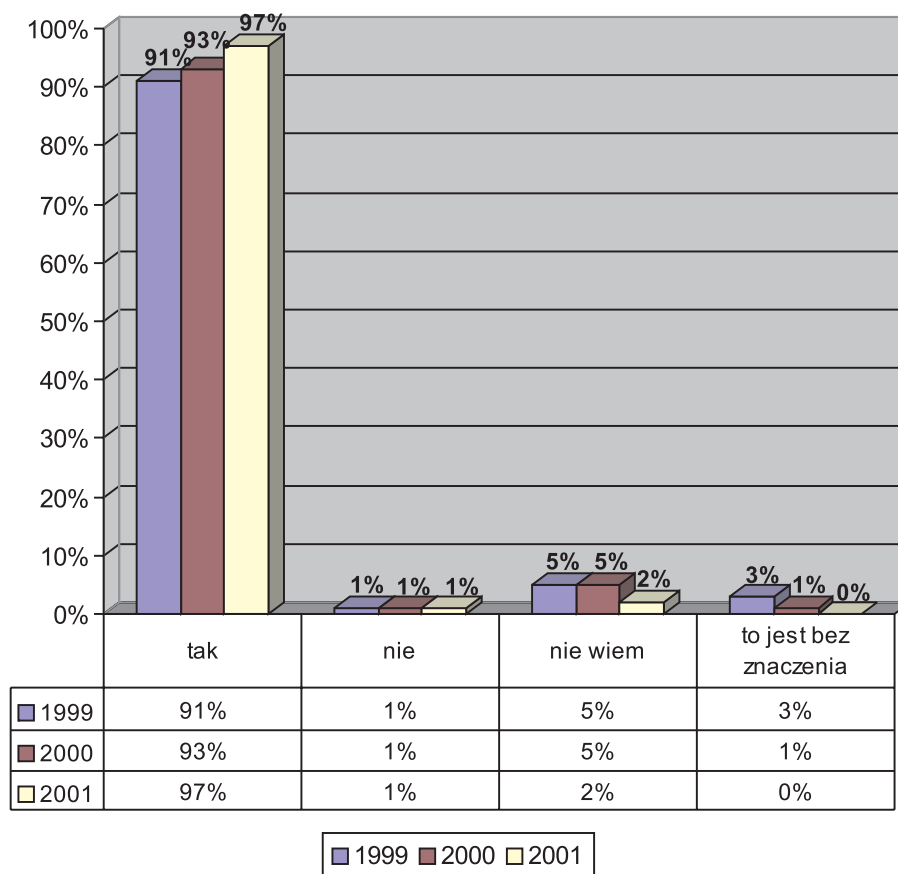

Z uwagi na coroczną zmianę obszaru i populacji poddanej badaniom, nieprawomocne byłoby wskazywanie dynamiki zmian w zakresie gotowości społecznej do uczestnictwa w programach o charakterze samopomocowo-prewencyjnym. W toku trzech kolejnych edycji prowadzonej diagnozy utrzymywał się niski poziom zainteresowania aktywnością na rzecz tworzenia bezpiecznych warunków życia codziennego. Około trzy razy więcej badanych uzależniało swój akces od idei, charakteru i form przedsięwzięć. W większości wykluczano tu możliwość udziału w akcjach wymagających bezpośredniego kontaktu z przestępcą. Deklarowano chęć wspierania policyjno-administracyjnych programów prewencyjnych w wymiarze organizacyjnym, a niekiedy również finansowym. Przejawem ostatniej wskazanej formy poparcia dla działań na rzecz bezpieczeństwa w środowisku zamieszkania może być przedsięwzięcie mieszkańców osiedla Maślice we Wrocławiu, którzy z własnych składek zakupili i ofiarowali policji radiowóz.

Jeszcze wyższe wskaźniki procentowe odnotowano w odniesieniu do propozycji edukacji dla bezpieczeństwa. Za takim elementem oddziaływa-

nia kształceniowo-wychowawczego na poziomie oświaty zinstytucjonalizowanej opowiedziało się ponad 90% badanych podczas każdej edycji badań. Ustalono przy tej okazji, że zdaniem respondentów policjant powinien prowadzić takie zajęcia jako główny realizator procesu dydaktyczno-wychowawczego. Wskazywano tu potrzebę pedagogicznego wsparcia ze strony profesjonalistów sfery edukacyjnej, co zdaje się przejawem dojrzałości tej części badanych, świadczy bowiem o ich świadomości, że proces dydaktyczno-wychowawczy dla skuteczności oddziaływania wymaga od realizatora przygotowania merytoryczno-metodycznego oraz wiedzy i umiejętności w zakresie pracy z grupą uczniów w różnym wieku i na różnym etapie rozwoju społecznego, intelektualnego, psychicznego, a także fizycznego.

Wykres 2. Czy w szkole powinno uczyć się dzieci o bezpieczeństwie?

W odpowiedzi na tak określone oczekiwania w kwietniu 2002 roku zrealizowano po raz pierwszy program edukacyjno-wychowawczy pt. „Wiosna z LUPO”. Była to inicjatywa podjęta wspólnie przez Komendę Miejską Policji w Zielonej Górze i Instytut Pedagogiki i Psychologii Uniwersytetu Zielonogórskiego. Cel, jaki jej przyświecał, to pedagogiczne wspomaganie policyjnego programu prewencyjnego LUPO realizowanego w lubuskich szkołach od 1999 roku. W ramach tej współpracy powstały zespoły policyjno-pedagogiczne, w których znaleźli się zielonogórcy dzielnicowi oraz wolontariusze z grona społeczności studenckiej Uniwersytetu Zielonogórskiego. Utworzone zespoły zostały przygotowane do realizacji programu „Wiosna z LUPO”, a następnie „Lato z LUPO” oraz „Zima z LUPO”. Dotarli oni do wszystkich zielonogórskich szkół podstawowych (osiemnaście placówek).

Uczniowie mieli okazję dowiedzieć się, jak należy postępować w sytuacjach niebezpiecznych, na jakie elementy należy zwrócić szczególną uwagę podczas zgłoszenia policyjnego, czego się wystrzegać, by nie zostać ofiarą przestępstwa itp. Atrakcją dla dzieci było zawsze „100 pytań do dzielnicowego” oraz krzyżówki rozwiązywane przez uczniów w formie quizu.

Przedsięwzięcia te, jak wspomniałem wyżej, są realizowane w ramach policyjnego programu prewencyjnego „Akademia LUPO” opracowanego w Komendzie Wojewódzkiej Policji w Gorzowie Wlkp. (szerzej nt. programu zob. Cioroch 2003, 155–162).

Rozszerzanie zakresu i tematyki prac zorientowanych na propagowanie w środowiskach szkolnych idei bezpieczeństwa w życiu codziennym implikowało powstanie nowego podmiotu działającego formalnie w ramach struktury Uniwersytetu Zielonogórskiego – Koła Naukowego Pedagogów Wolontariuszy funkcjonującego przy Instytucie Pedagogiki i Psychologii. Za zgodą ze strony Uniwersytetu (dyrektora Instytutu Pedagogiki i Psychologii prof. dr hab. Krystyny Ferenz) i policji (I zastępcy Komendanta Wojewódzkiego Policji w Gorzowie Wlkp. insp. Aleksandra Borkowskiego) członkowie Koła wraz z policjantami opracowują i realizują w lubuskich szkołach programy profilaktyczne i prewencyjne oraz imprezy okolicznościowe o tematyce bezpieczeństwa dla dzieci i młodzieży. Udział w tych imprezach zaznaczają także honorowi sponsorzy, ofiarując prezenty i nagrody dla uczestników organizowanych akcji.

Z ponaddwuletnich doświadczeń współpracy szkół, policji i środowisk akademickich w działaniach skierowanych na podnoszenie poziomu bezpieczeństwa dzieci i młodzieży w ich środowiskach szkolnych i pozaszkolnych wynikają konstruktywne wnioski, które dotyczą sfery podmiotowej i przedmiotowej prowadzonej kooperacji.

W stosunku do środowisk policyjnych, które w województwie lubuskim od wielu już lat realizują programy prewencyjne, jednoznacznie pozytywna okazała się współpraca z wolontariatem studenckim. Członkowie Koła Naukowego Pedagogów Wolontariuszy rekrutowani z kierunków pedagogicznych wzbogacają proces realizacji określonych przedsięwzięć z zakresu prewencji kryminalnej o doświadczenia i kompetencje pedagogiczne, a szczególnie metodyczno-dydaktyczne. Funkcjonariusze Policji Państwowej są fachowcami w odniesieniu do merytorycznej części zadań prewencyjnych, nie każdy z nich jednak posiada wiedzę, umiejętności czy naturalne predyspozycje osobowościowe do pracy z dziećmi i młodzieżą. Stąd tworzenie zespołów pedagogiczno-policyjnych kompetentnych w sferze merytorycznej i metodyczno-dydaktycznej podwyższa jakość podejmowanych działań i zwiększa ich efektywność. Dodatkowym pozytywnym elementem wynikającym z kooperatywnego charakteru realizowanych zadań jest promocja policji jako instytucji, która poza pełnieniem funkcji restrykcyjnych podejmuje także funkcje prewencyjno-wychowawcze, co w konsekwencji przyczynia się do tworzenia pozytywnego w ocenie społecznej wizerunku policjanta – przyjaciela obywatela. Z bezpośrednich obserwacji i rozmów z policjantami realizującymi programy prewencyjne w szkołach można wnioskować, że pomoc pedagogów jest dla nich nie tylko wsparciem, ale także wzbogaceniem ich osobistych doświadczeń pracy z najmłodszymi pokoleniami naszego społeczeństwa.

W odniesieniu do studentów zaangażowanych w prace Koła udział w kooperacyjnym modelu edukacji dla bezpieczeństwa jest dla nich pozadydaktyczną formą kształcenia postaw i umiejętności działania praktycznego w naturalnych środowiskach szkolnych. Studenci jako wolontariusze dobrowolnie angażują się w podejmowane prace, a stale rosnąca liczba członków Koła może dowodzić popularności i trafności profilu oraz misji, jaką przyjął Zarząd KNP-W. Studenci z tej racji działają w różnych sekcjach, które odpowiadają za realizację określonych zadań. Są zatem wkomponowani w szerszą strukturę organizacyjną, której konstrukcja odpowiada potencjalnej placówce ich przyszłego zatrudnienia. Uczą się tu pracy w grupie, współdziałania z innymi jednostkami, kierowania określonymi zespołami, koordynacji prac wielu podmiotów w celu przygotowania i realizacji kompleksowych przedsięwzięć. Mają także okazję doskonalić się w samodyscyplinie, poczuciu odpowiedzialności za podejmowane działania i ich efektywność.

Współpraca w grupie nakierowana na tworzenie planów działania, programów profilaktycznych i prewencyjnych, organizowanie współpracy z policją i placówkami szkolnymi daje wolontariuszom dodatkową możliwość nabywania doświadczeń, które bez wątpienia będą pomocne w ich pracy za-

wodowej. Jako opiekun merytoryczny Koła dostrzegam, iż stworzenie młodszym ludziom odpowiednich warunków działania wyzwala ich wewnętrzne poczucie sprawstwa oraz zdolność do podejmowania przedsięwzięć, których z czasem sami stają się inicjatorami i wykonawcami. Przykładem mogą tu być programy profilaktyczne realizowane w 2003 roku w zielonogórskich szkołach średnich na temat szkodliwości alkoholizmu, narkomanii, przemocy w rodzinie i w szkole. Działania tego typu są przejawem kształtowania się postaw odpowiedzialności młodych pedagogów za bezpieczeństwo dzieci i młodzieży w szerokim znaczeniu tego pojęcia.

Merytorycznym wsparciem dla członków Koła są warsztaty i kursy organizowane z myślą o ich prawidłowym przygotowaniu do podejmowanych działań. Są one prowadzone przez specjalistów ze środowisk szkolnych, policyjnych i akademickich. To także pozytywny wymiar współpracy różnych podmiotów, co odnosi się nie tylko do studentów, ale także do placówek systemu edukacyjnego, których obecni wolontariusze w niedługim czasie staną się pracownikami.

Środowiska szkolne włączone we współpracę na rzecz promocji bezpieczeństwa dzieci i młodzieży uzyskują w naturalny sposób wsparcie w codziennych procesach wychowawczych. Angażowanie potencjału środowiskowego (w tym przypadku środowiska policyjnego i akademickiego) z całą pewnością wzbogaca szkolną ofertę dydaktyczno-wychowawczą. Dla samych uczniów „goście zewnętrzni” są swego rodzaju czynnikiem wzmacniającym określone pozytywne postawy. Jest to ponadstandardowa forma oddziaływania, która wydaje się efektywna. Nauczyciele otrzymują ze strony partnerów wsparcie i wzmocnienie realizowanych treści w zakresie szeroko pojętej edukacji dla bezpieczeństwa, która nie jest jeszcze w polskim systemie edukacyjnym stałym elementem programowym. Ponadto w toku współpracy ujawniono potrzeby w zakresie merytorycznego wyposażenia nauczycieli i pedagogów szkolnych w wiedzę i umiejętności dotyczące prawidłowego tworzenia i realizacji programów profilaktycznych i prewencyjnych. Konsekwencją takiego rozpoznania problemów było opracowanie dla nauczycieli i pedagogów przedszkoli, szkół podstawowych, gimnazjów i szkół średnich II szczebla projektów długich i krótkich kursów uwzględniających aktualne potrzeby w zakresie profilaktyki i prewencji kryminalnej w środowiskach odpowiednich placówek systemu oświatowego.

Podjęte trójporozumienie, które z roku na rok przynosi coraz efektywniejsze formy oddziaływania dydaktyczno-wychowawczego w sferze edukacji dla bezpieczeństwa, zdaje się przypominać w swej naturze inicjację uzupełniania klasycznej instytucji oświatowej o nowe elementy. Być może jest to namiastka nowoczesnej szkoły (zob. szerzej Pachociński 1999, 87–89),

która w obecnej erze będzie coraz bardziej eksponować wszelkie odmiany współpracy w obszarze zarówno nauczania, jak i uczenia się. Wzorzec kooperatywny jest dla uczniów, którzy go osobiście doświadczają, swoistym odniesieniem do zmian w strukturze edukacyjnej podlegającej wraz z pozostałymi płaszczyznami stosunków społecznych procesom globalizacyjnym.

Literatura

- CIOROCH G. (2003), Kompleksowe programy prewencyjne jako jeden z podstawowych fundamentów lubuskiej strategii bezpieczeństwa, [w:] Modelowe rozwiązania działalności profilaktycznej w grupach dzieci i młodzieży, red. A. Doliński, Zielona Góra.
- MASŁOW A. (1990), Motywacja i osobowość, Warszawa.
- PACHOCIŃSKI R. (1999), Oświata XXI wieku. Kierunki przeobrażeń, Warszawa.
- ŻUKIEWICZ A. (2002), Bezpieczeństwo publiczne a aktywizacja sił społecznych, [w:] Bezpieczeństwo publiczne u progu XXI wieku, red. A. Żukiewicz, Wrocław.